

A Montánna história negyedik kötete

Lacko, Miroslav (szerk.): *Montánna história 4. 2011. Ročenka o dejinách baníctva a hutníctva*. Limbach, 2012. Slovenská spoločnosť pre sociálne a hospodárske dejiny, 233 old.

A szlovákiai bányászattörténeti évkönyv negyedik (2011-es évszámot viselő) kötete 2012 őszén hagyta el a nyomdát, ezúttal is gazdag tartalommal és magas színvonalú, nem egy esetben kismonográfia-terjedelmű tanulmányokkal. Mindegyik írás részletes méltatást érdemelne, de terjedelmi okok miatt e helyen csak néhány mondatos ismertetésükre vállalkozhatunk.

Peter Konečný rövid előszava (5. old.) azért érdemel figyelmet, mert megemlékezik a 2012. augusztus 26-án elhunyt finn származású *Ilpo Tapani Piirainen* nyelvtörténészről, a régi német nyelv világhírű kutatójáról, akinek munkássága sok szállal kapcsolódott a mai Szlovákia területén (vagyis a történelmi Magyarország Felvidékén) élt németséghez is. Egyebek mellett kiadta a selmeci és a körmöci városi- és bányajog-könyvet, valamint a svedléri *Stadtbuchot* (ez utóbbit *Jörg Meirrel*). Behatóan foglalkozott a szepesi jog (*Zipser Willkühr*) különböző szövegváltozataival, a bányászattal kapcsolatos német nyelvemlékekkel stb., melyekről számos publikációja jelent meg. Ezek a művei a bányászattörténet kutatói számára is nélkülözhetetlenek.

Ekkehard Westermann német nyelvű tanulmánya a felső-német fémkereskedők lisszaboni és antwerpeni tevékenységét vizsgálja az 1490 és 1520 közötti évekből (8-21. old.) Ekkor a portugál hajósok révén rendszeressé vált a fémszállítás a nyugat-európai piacról Indiába és Nyugat-Afrikába. A behajózott fémek egy része német (nürnbergi, augsburgi és aacheni) kereskedők közvetítésével

Magyarországról került forgalomba. A *Fuggerek* például *Velen-céből* tengeri úton juttatták a magyar rezet *Antwerpenbe*, ahonnan azután bekerült a nemzetközi fémkereskedelem vérkeringésébe. (1495 és 1521 között *Portugália* 5200 tonna, főként magyar rezet vásárolt a holland kikötővárosban, amit elsősorban Indiába szállítottak.) A magyar fémek (különösen a vas) nyugat-európai jelenlétéről korábbról is van adatunk: például *Heckenast Gusztáv* említi az egyik tanulmányában, hogy a gömöri és a szepesi vasolvasztók termékeiből *Angliába* is szállítottak a *Visztulán* és a *Balti-tengeren* keresztül.

Mikulas Čelko alapos, sok érdekes adatot és megállapítást tartalmazó tanulmánya (22-66. old.) *Selmezbánya város* és a térség bányászatának állapotát mutatja be a *Thurzó-családból* kikerült kamaragrófok (*János, György* és *Elek*) működése alatt, az 1496 és 1524 közötti években.

Daniel Haas Kianička a körmöcbányai *Freiseisen-család* bánya- és pénzverő-hivatalnoki tevékenységét részletezi (68-77. old.) Az ausztriai eredetű familia 24 tagja munkálkodott az említett szakterületek tisztségviselőjeként a 16. századtól a 19. századig.

Peter Konečný német nyelvű értekezése a bányászati-kohászati felsőoktatás területét érintő reformtörekvéseket elemzi a *Habsburg-monarchiában* az 1809–1849 közötti időszakban (78-100. old.)

Az *Eugen Klavivík – Milan Hock* szerzőpáros tanulmánya a bányászati technika történetét kíséri nyomon a selmezbányai bánya-vidék hodrusi területén a 16. századtól a 20. század kezdetéig (102-125. old.)

Marián Jančura egy eddig kevés figyelemre méltatott hajdani jelentős bányahely, a ma *Hnilčík*hez tartozó *Bindt* bányászatának történetét tekinti át gazdag és érdekes képanyag kíséretében (128-155. old.). A márkusfalvi *Máriássy-család* kezdte itt a kitermelést a középkorban. A 18-19. században rézbányászatáról szólnak a források. A legnagyobb jelentősége azonban a 19. század második felétől 1939-ig tartó vasérctermelésnek volt, hiszen itt feküdt „*az ú. n. Grobergang, a szepesi vasérctelepek királya, melynek vastagsága helyenkint 24 m.*” A bánya körül jelentős munkáskolónia és üzemi épületegyüttes alakult ki az 1870-es, 80-as évektől. A tele-

pet 12 km hosszú keskeny nyomtávú vasút kötötte össze a márkusfalvi (ma *Markušovce*) vasútállomással. A szerző egyébként a szepesi bányavidék történetének egyik legelhivatottabb szlovákiai kutatója, több könyve és tanulmánya jelzi munkálkodásának eddigi eredményeit.

Štefán Gaučík a *Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Részvénytársaság* menedzsmentjét mutatja be az 1881-1918 közötti években. (156-178. old.) A tanulmány a *Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetéhez* benyújtott doktori disszertáció egyik fejezetét képezi. Kiemelten foglalkozik *Borbély Lajos* műszaki és *Bíró Ármin* kereskedelmi igazgató tevékenységével, és a korabeli nagy iparvállalatok általános szervezeti-vezetési kérdéseit is érinti.

Eugen Kladvík terjedelmes tanulmánya a bányászati technika fejlődésének tükrében elemzi egy márkusfalvi (markušovcei) felfeldolgozó- és bányavállalat tevékenységét az 1924 és 1945 közé eső bő két évtizedből (180-213. old.) Ennek a cégnek a bányászati tevékenysége *Rosztoka* (más néven *Iglórosztoka*, ma *Hnilčík* község része) és *Grétl* vasérctelepeinek kiaknázására irányult. Itt is figyelemre méltó a gazdag archív képanyag.

Miroslav Lacko a neves szlovák történész, *Jozef Vlachovič* (1929–1977) életútját és munkásságát ismerteti (214–221. old.), akinek szakmai tevékenysége elsősorban a bányászattörténethez kapcsolódott. Fő műve a magyar szempontból is fontos *Slovenská med' v 16. a 17. storočí* (Bratislava, 1964) című monográfia. Emellett számos maradandó értékű publikációja jelent meg, melyek kötetbe gyűjtése és kiadása sajnos még várat magára.

A tanulmányok után négy könyvismertetést olvashatunk. Közöttük találjuk a *Török Enikő* 2011-ben megjelent *Mikoviny Sámuel* című munkájáról szóló recenziót is.

A kötetet a 2010. év szlovákiai bányászati- és kohászattörténeti irodalom válogatott bibliográfiája zárja *Miroslav Lacko* összeállításában. Ez az anyag a korábbi évekhez viszonyítva feltűnően rövid (230-231. old.), ami talán annak a jele, hogy a kutatók körében ott is egyre csökken a szóban forgó iparágak múltja iránti tudományos érdeklődés.

Végezetül örömmel állapíthatjuk meg, hogy a *Montánna historia* 4. kötete, az előzőekhez hasonlóan, értékes adalékokkal járul hozzá a közép-európai bányászati-kohászati örökség feltáráshoz és közkinccsé tételéhez.

Botra tűzhető cserép bányamécses Rudabányáról (15-16. sz.).